

Sprawozdanie z...

MUZEUM w GRODNIE.

ROCZNIK II
ZA ROK 1924

Z 3 ILUSTRACJAMI.

GRODNO

1925.

NAKŁADEM MUZEUM PAŃSTWOWEGO W GRODNIE.

Sprawozdanie z Czynności za Rok... / Muzeum w Grodnie

H. Słonowski

MUZEUM w GRODNIE.

ROCZNIK II
ZA ROK 1924

Z 3 ILUSTRACJAMI.

GRODNO

1925.

NAKŁADEM MUZEUM PAŃSTWOWEGO W GRODNIE.
ODBITO W DRUKARNI KASY SAMOPOMOCY N. FUNKCJON. POL. P.
XVI OKR. W WILNIE.

~~K-55/82~~

016795 H

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

FUWC079699

Dział 2/2017

Sprawozdanie niniejsze za rok 1924 czyli **drugi** organizowania Muzeum regionalnego w Grodnie ukazuje się wraz z kilkoma drobnymi pracami, zgodnie z zapowiedzią, uczynioną w roczniku pierwszym.

Przedewszystkiem stwierdzić należy, że Muzeum grodzieńskie staje się placówką kulturalno-oświatową, opartą na coraz mocniejszych podstawach swojego istnienia.

Chociaż w latach powojennych trudności organizacyjne były często nie łatwe do przewyciężenia wobec zniszczenia tej części kraju, która jest terenem działalności Muzeum, a szczególnie w czasie trwającej sanacji Skarbu Rzeczypospolitej, jednakże jak ofiarność społeczeństwa miejscowego, tak też interesowanie się losem Muzeum bynajmniej się nie zmniejsza.

Muzeum zaczęły okazywać pomoc instytucje samorządowe i jest nadzieja, że w niedalekiej przyszłości byt i rozwój Muzeum w lwiej części uda się oprzeć na stałych dotacjach od samorządu wojewódzkiego, który dotychczas tu nie istniał.

Należy się spodziewać, że potrzebę istnienia i rozwoju Państwowego Muzeum historyczno-artystycznego na terenie północno-wschodnich województw Rzeczypospolitej uzna i duchowieństwo miejscowe, mogące przyczynić się do pomnożenia zbiorów naszej skarbnicy pamiątek krajowych w Grodnie. Najwięcej bowiem zabytków niszczyje w składach i na

poddaszach kościelnych pozostając bez użytku i w ukryciu z wielką dla nauki krzywdą.

Również oczekiwana jest wydatna pomoc ze strony kierowników szkół, tak licznie rozsianych na terenie Okręgu Naukowego, którzy, zgodnie z uchwałą IV Zjazdu muzeologów, odbytego we Lwowie we wrześniu 1924 r., nie powinni tworzyć zbiorów muzealnych przy zakładach naukowych, szczególnie archeologicznych i historyczno-artystycznych, lecz, będąc w kontakcie z kierownictwem Muzeum, winni przyczyniać się do rozwoju instytucji, umyślnie powołanej do gromadzenia i badania pomników dziejowych.

Od ofiarności więc i pomocy całego społeczeństwa zależy przyszłość Muzeum w Grodnie, które już ma zapewnioną siedzibę na Zamku Bato-rego w Grodnie.

Józef Jodkowski

Kustosz Muzeum Państwowego
w Grodnie.

SPRAWOZDANIE Z CZYNNOŚCI MUZEUM ZA ROK 1924.

Sprawa przeniesienia zbiorów Muzeum na Zamek Stary w Grodnie. — Inwentaryzacja i poszukiwania na Zamku Starym. — Wykopaliska. — Konserwacja góry Zamkowej w Grodnie. — Stan lokali Muzeum na Zamku Starym i tymczasowego w gmachu Starostwa.

Z odzyskaniem Niepodległości w społeczeństwie miejscowem powstał projekt urządzenia Muzeum na Zamku Starym w Grodnie, zdeformowanym i zeszpeconym przez zaborców.

Zamek ten jest jednym z najszacowniejszych pomników historycznych na terenie historycznej Litwy, nie tylko jako grodzisko, sięgające powstaniem swoim czasów wczesno lub nawet przedhistorycznych, a później warownia, wzmacniana i przebudowywana za Witolda i Batorego (miejsce śmierci tego wielkiego króla), miejsce sejmów za Jana III i do czasu wzniesienia obok Nowego Zamku przez Sasów (na miejscu dawnej rezydencji królewskiej, ponieważ Zamek Stary był tylko do czasów Batorego warownią), lecz i ze względu na położenie (na wyniosłym brzegu Niemna, raczej na górze, otoczonej fosą, która niegdyś była wypełniona wodą) oraz zawartość góry Zamkowej.

Nad urwistym brzegiem Niemna wznoszą się jeszcze szczątki murów średniowiecznych, a w po-

zostałym od strony miasta skrzydle zamkowym, zachowały się fragmenty architektoniczne, pochodzące z XVI wieku.

Zamek Stary przez długi szereg lat był traktowany jako zwykły budynek wojskowy.

Jeszcze w okresie sprawozdawczym Zamek Stary w Grodnie mieścił w swoich murach „Dom Oficera” i szereg instytucji wojskowych, a na parterze była urządzona łaźnia, wskutek zaś wadliwego urządzenia rur ściekowych, sklepienia w podziemiach zostały zalane wodą.

Wynikiem konferencji, zwołanej przez D-cę Okr. Korpusu Nr. III w Grodnie, w dniu 26 sierpnia 1924 roku, w której udział brali Prezydent m. Grodna i p. Starosta oraz Kustosz Muzeum Państwowego, był rozkaz D-cy O. K. III z dnia 29 sierpnia 1924 r., który zarządził przeniesienie hotelu oficerskiego do miasta i przekazanie w dobrym stanie, w przeciągu 2 tygodni, znaczną część Zamku Starego wraz z bramą wjazdową do użytku Muzeum Państwowego w Grodnie.

Na tejże konferencji zostało ustalone, że zasadniczo Zamek Stary w Grodnie będzie w przyszłości gmachem reprezentacyjnym, w miarę zaś powiększania się zbiorów Muzeum, zostaną oddane na umieszczenie zbiorów inne sale, dotychczas zajmowane przez „Dom Oficera”.

Jednakże Muzeum do końca 1924 roku nie mogło być przeniesione na Zamek Stary, ponieważ przyznany lokal przez władze wojskowe nie został zwolniony, na remont zaś zdemolowanych w znacznej części sal zabytkowych brak był odpowiednich funduszy.

Ponieważ Zamek Stary wymaga gruntownego odnowienia i otoczenia odpowiednią opieką ze strony czynników konserwatorskich, a przedewszyst-

kiem naukowej inwentaryzacji, to też przy pomocy Zakładu Architektury Polskiej w Warszawie i Komendy Obozu Warownego w Grodnie we wrześniu i październiku 1924 roku były zrobione szczegółowe pomiary Zamku.

Pracowali tu studenci Politechniki w Warszawie pp. J. Klimaszewski i Br. Żywno. Za aprobatą Pana Wojewody w Białymstoku na pomiary architektoniczne zostały użyte kredyty Oddziału Sztuki i Kultury Województwa Białostockiego.

Jednocześnie zostały poczynione poszukiwania w murach zamkowych celem ułatwienia w pomiarach. W kurytarzu, łączącym bramę wjazdową z istniejącym skrzydłem zamkowym, na I piętrze odkryto 5 strzelnic zamurowanych, kryjówka (scho-wanko) i schody w murze, łączące ongi górną część bramy wjazdowej z dziedzińcem (t. zw. „wejście na winde“).

Zewnątrz, od strony miasta, zrobiono przekop, głębokości od 0,5 do 1,5 mtr., szerokości 0,60—0,80 mtr., i natrafiono na znaczną ilość fragmentów rzeźby dekoracyjnej, kutej w piaskowcu (głowice, ułamki gzymsów, kilkadziesiąt ułamków kafli ornamentowych o różnobarwnej polewie (np. trójbarwnej) oraz inne przedmioty, pochodzące z czasów przebudowy Zamku Starego za Stefana Batorego i Jana III.

Tamże natrafiono na mur średniowieczny, mający około 2 mtr. grubości.

Ponieważ około 10 listopada 1924 r. nastąpiły mrozy, poszukiwania musiały być przerwane.

Nie mniej ważną od odnowienia i należytego użytkowania Zamku Starego okazała się sprawa konserwacji góry Zamkowej, która z wiosną 1924 roku zaczęła znacznie usuwać się do Niemna, obnażając ukryte wewnątrz nieznane dotychczas pozo-

stałości budowli średniowiecznych. Powstało niebezpieczeństwo nie tylko oberwania się resztek murów średniowiecznych, lecz i dalszego usuwania się w stronę pozostałego skrzydła zamkowego.

Na konferencji w dniu 26 sierpnia 1924 roku, w obecności p.p. D-cy O. K. III, Starosty i Prezydenta m. Grodna, Kustosz Muzeum ponownie (ponieważ uchwała, powzięta na konferencji w D.O.K. III z dnia 22 kwietnia 1924 r., według oświadczenia p. D-cy O. K. III, okazała się nierealną) poruszył sprawę wzmocnienia góry Zamkowej.

D-ca O. K. III przyrzekł okazać pomoc w tej sprawie i wydał odnośne zarządzenie w rozkazie z dn. 29 sierpnia 1924 r.

Gotowość przyjęcia udziału w pracach nad wzmocnieniem góry Zamkowej oświadczył obecny na konferencji (26 VIII 1924 roku) p. Prezydent m. Grodna, prosząc o porozumienie się w tej sprawie z Zarządem Dróg Wodnych w Grodnie, który również jest zainteresowany w tejże sprawie, ponieważ związana jest ona z regulacją Niemna.

Uzgodnienie prac z Zarządem Dróg Wodnych w Grodnie nastąpiło na konferencji, w której brali udział Kierownik Rejonu Inż. i Sap. Grodno i Kustosz Muzeum.

Prace przygotowawcze zostały rozpoczęte dzięki pomocy D-cy O. K. III, p. gen. L. Berbeckiego, który zarządził sporządzenie pomiarów szczegółowych góry Zamkowej i otoczenia z oznaczeniem na planie warstwic. Pomiary były zrobione przez p. kpt. inż. J. Breychę, z udziałem pomocy ze strony Zarządu Dróg Wodnych w Grodnie przy mierzeniu głębokości Niemna.

Wzmocnienie góry Zamkowej w Grodnie ma doniosłe znaczenie również i dla m. Grodna. Bul-

war ochronny może być użytkowany, jako łączący Rybaki z miastem oraz jako przystań.

Sprawy konserwacji Zamku i wzmocnienia góry Zamkowej w Grodnie wymagają znacznych kosztów. Zresztą koniecznem jest uświadomienie społeczeństwa miejscowego co do konieczności zrealizowania pomnikowego dzieła, które dotychczas nie wyszło z ram projektów, nawet ostatecznie nie skonkretyzowanych.

Sprawa konserwacji góry Zamkowej była poruszana na posiedzeniu Rady miejskiej m. Grodna, w dn. 29 grudnia 1924 r., i Rada miejska odmówiła w przyznaniu na ten cel 10.000 zł., jednakże postanowiła zwrócić się do wszystkich władz zainteresowanych losem góry, aby rozpocząć wspólną w tym kierunku akcję.

* * *

Przeniesienie Muzeum na Zamek Stary w Grodnie połączone jest z wielkimi trudnościami i kosztami. Przedewszystkiem brak na Zamku Starym w kilku salach pieców, posadzki, okien (zimowych — prawie w całym lokalu) i krat okiennych. Dachy zniszczone, wymagają gruntownego remontu, który jednakże jest zbędny wobec projektowanego pokrycia dachówką.

Lokal zaś w gmachu Starostwa jest zupełnie dla Muzeum nieodpowiedni. Zbiory nie mogą być zwiedzane przez grupy liczniejsze nad osób 25.

Często zamiejscowe wycieczki szkolne zmuszone są pod deszczem oczekiwać na kolejne (grupami) zwiedzanie Muzeum. Większa liczba osób nie może być jednocześnie w Muzeum i z tego względu, że w paru salach posadzka leży na zgniłych belkach i przy znacznym obciążeniu — chwieje się.

Pod względem bezpieczeństwa lokal Muzeum pozostawia wiele do życzenia i jest to jedna z najważniejszych przyczyn, dla której Kustosz Muzeum czynił energiczne zabiegi o lokal ze sklepionymi salami zabytkowymi na Zamku Starym w Grodnie.

* * *

Fundusze Muzeum.

Budżet Muzeum w roku 1924 miał być oparty na dotacjach Ministerstwa W.R. i O.P. i subwencji od samorządu wojewódzkiego.

W preliminarzu budżetowym przewidywane były wpływy od instytucji samorządowych Województwa białostockiego w kwocie 13.500 zł. Tymczasem poszczególne instytucje samorządowe przyniosły:

Magistrat m. Grodna . 1.000 zł.

Wydział powiatowy

w Grodnie . . . 420 zł.

Wydział powiatowy

w Sokółce . . . 50 zł.

Wydział powiatowy

w Wołkowysku . 26 zł. 30 gr. (25 zł. 91 gr.)

Razem . . . 1.496 zł. 30 gr.

Według preliminarza budżetowego, przedłożonego Ministerstwu W.R. i O.P. (Departament Sztuki) na rok 1924, Muzeum miało otrzymać 5.900 zł. Oprócz tego, na kwartał IV 1924 r. został przedłożony dodatkowy preliminarz na 5.907 zł.

Otrzymano w myśl reskryptów Ministerstwa
W. R. i O. P.:

z dnia 22-I-1924 r.	
L. 154/DS	333 zł. 33 gr. i 6.000 mk.
z dnia 24-VI-1924 r.	
L. 1206/DS	1.530 zł. —
z dnia 25-VI-1924 r.	
L. 1636/DS	1.250 zł. —
z dnia 17-VII-1924 r.	
L. 1851/DS	500 zł. —
z dnia 20 listopada	
L. 3174/2846/DS/24 .	1.000 zł. —

Razem . . 4.613 zł. 33 gr. i 6.000 mk.

Prezydent Województwa Białostockiego pi-
smem z dn. 22 maja 1924 r. L. Pr. 3375/6 przyznało
dla Muzeum 60 zł., przekazanych na ręce p. Sta-
rosty w Grodnie.

D-ca O. Korp. Nr. III, p. gen. J. Malczewski,
opuszczając Grodno, złożył na ręce p. Prezydenta
m. Grodna 100.000.000 mk. na rzecz Muzeum
w Grodnie („Dz. Kresowy“ 23-III. 1924 r.), przeka-
zanych Muzeum w d. 24-III. 1924 r.

Zasługuje na zaznaczenie fakt złożenia na rzecz
Muzeum przez funkcjonariuszów Pol. P. w Grodnie
w d. 12-IV 1924 r. — 57.000.000 mk. Od innych
ofiarodawców Muzeum otrzymało w I półroczu 1924
roku — 111 zł. 10 gr. i 10.000 mk. i w II półroczu
— 50 zł., razem 161 zł. 10 gr. i 10.000 mk. (Ob-
niżej załączoną listę ofiarodawców).

Z sum koncesyjnych (z kin) Muzeum otrzy-
mało od p. Starosty w Grodnie — 280 zł.

Od zwiedzających Muzeum wpłynęło w I półroczu — 243 zł. 49 gr. i w II półroczu — 325 zł. 27 gr.

Na wpływach od zwiedzających opierać budżetu nie można, bowiem zadaniem Muzeum jest uprzystępnienie zwiedzania zbiorów najszerszym masom i dlatego wycieczki szkół powszechnych oraz szeregowi zwiedzają Muzeum najczęściej bezpłatnie.

Departament Nauki i Szkół Wyższych reskrytem z dnia 20 listopada 1924 r. L. 1973/WN/24 przyznał na potrzeby biblioteczne Muzeum — 1.000 zł. (Dotacja ta była otrzymana w końcu roku i nie została w 1924 r. wykorzystana).

Sprawozdania z użytkowania odnośnych sum są przedkładane Ministerstwu W. R. i O. P. za pośrednictwem Województwa Białostockiego.

* * *

Kompletowanie zbiorów. — Urządzenie muzealne.

Muzeum nie posiada znaczniejszego funduszu na zakup cenniejszych zabytków i kompletowanie zbiorów muzealnych.

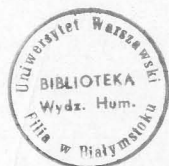
Lista ofiarodawców (ob. niżej) zmniejszyła się w roku sprawozdawczym znacznie w związku z ogólną sytuacją finansowo-gospodarczą w kraju.

Poczynione zostały starania przed Delegacją Polską w Moskwie o rewindykowanie biurka i dwóch krzeseł z Zamku grodzieńskiego, znajdujących się w Muzeum Rumiancowskim w Moskwie.

W roku 1918 z rozporządzenia władz zaborczych, a mianowicie Kuratora Okręgu Naukowego w Wilnie został wywieziony z Grodna do Wilna biust bronzowy Stanisława Augusta z pomnika,

„CARSKIE WROTA“ ZE SŁOMY (XVIII W.)
(MUZEUM W GRODNIĘ)

wzniesionego przez O. O. Dominikanów w ich kościele w Grodnie.

Starania Muzeum, poparte wnioskami p. Starosty i p. Prezydenta m. Grodna, jednakże do końca 1924 r. nie odniosły skutku i biust Stanisława Augusta dotychczas znajduje się w lokalu Biblioteki uniwersyteckiej w Wilnie.

Na poddaszu kościoła w Siemiatyczach, pow. Bielskiego, została odnaleziona dawna chorągiew wojenna z drzewcem malowanym w skośne paski biało-amarantowe. Kurja Biskupia w Wilnie piśmem z dn. 30.IX 1924 r. L. 3144 zezwoliła na przekazanie tej chorągwi do zbiorów Muzeum w Grodnie.

Pomocy w tej sprawie okazał p. H. Ciecierski z Bacik, pow. Bielskiego, którego staraniem chorągiew została odnaleziona.

W Nowym-Dworze, pow. Sokólskiego, zostały odnalezione części dawnego ołtarza Przemienienia Pańskiego ze śladami polichromji dawnej. Muzeum, na mocy zezwolenia Ministerstwa W. R. i O. P. wydało 320 zł. na konserwację ołtarzy w tym kościele z tem, że części ołtarza wskazanego miały być przekazane do zbiorów Muzeum (mając na względzie urządzenie kaplicy na Zamku Starym w Grodnie).

Do końca 1924 r. zezwolenie Kurji Biskupiej w Wilnie na przekazanie do Muzeum części ołtarza nie zostało uzyskane i sprawa w toku.

Na dawnym chórze b. kościoła P. P. Bernardynek w Grodnie, zabranym na klasztor Boryso-Hlebski, odnaleziono dawne unickie „carskie wrota“, zrobione ze słomy z 6 obrazkami okrągłymi (Zwiastowanie N. M. P. i 4 ewangelistów), malowanymi na drzewie (wiek XVIII).

Na prośbę Muzeum, Konsystorz prawosławny w Grodnie przekazał „carskie wrota“ do zbiorów Muzeum.

Interwencja w sprawie rozrzuconych na poddaszu kościoła S.S. Nazaretanek w Grodnie strzępów z dawnych obrazów odniosła ten skutek, że część obrazów została bez blindram, bezpośrednio na ścianach, rozwieszona na kurytarzach klasztornych i ulegnie, również jak i znaczna ich ilość, pewnemu losowi.

Muzeum uzyskało zgodę Dyrekcji Zbiorów Państwowych w Warszawie na przewiezienie do Grodna obelisku na pamiątkę łowów w Białowieży z czasów Augusta III.

Inwentarz muzealny w roku 1924 wzbogacił się o dwie nowe szafy dębowe z 4 stron oszklone (200×150×50 cm.), ze szklanymi półkami, dwie kasety żelazne z lustrzanymi szybami dla zbioru numizmatycznego i trzy płaskie gabloty żelazne.

W związku z przeniesieniem zbiorów Muzeum na Zamek Stary w Grodnie, za pośrednictwem p. Konserwatora d-ra T. Szydlowskiego w Krakowie, przez p. K. Pochwalskiego została wykonana kopja (według współczesnego) portretu Stefana Batorego (naturalnej wielkości), znajdującego się u X.X. Misjonarzy w Krakowie, a pochodzącego z Wawelu.

Wydawnictwa Muzeum.

Muzeum wydało za rok 1923 sprawozdanie z czynności (Grodno, 1924, in 8°, str. 59, 250 egz.), ozdobione 6 ilustracjami na osobnych tabliczkach, z rozprawami Kustosza Muzeum, p. J. Jodkowskiego: „Pieczęć miejskiego grodzieńskie z XVI wieku“, „Taniec śmierci, obraz alegoryczny z XVII

wieku w Muzeum grodzieńskim“, i „Obraz N. M. P. na płycie rytowniczej z połowy XVII wieku w Muzeum grodzieńskim“.

Z powodu zjazdu wychowanków gimnazjum po-dominikańskiego w Grodnie, Kustosz Muzeum, p. J. Jodkowski, ogłosił drukiem zarys dziejów tej szkoły, której początki sięgają XVII w., p. t. „Gimnazjum po-dominikańskie w Grodnie“ (Grodno 1924, in 8°, str. 39, z ilust. na 6 tabliczkach. Druk. 250 egz.).

Sprawozdanie za rok 1923 zostało wydrukowane w drukarni D. O. K. III, a „Gimnazjum po-dominikańskie“, jako odbitka z „Nowego Życia“, w drukarni K. Kramkowskiego w Grodnie. Klisze do ilustracji wykonał F. Zaniewski w Wilnie, a odbitki zostały sporządzone w drukarni J. Zawadzkiego w Wilnie.

Frekwencja publiczności.

W roku drugim istnienia Muzeum zwiedziło zbiorowo osób:

W styczniu	139.
„ lutym	25.
„ marcu	107.
„ kwietniu	620.
„ maju	191.
„ czerwcu	181.
„ lipcu	148.
„ sierpniu	91.
„ wrześniu	19.
„ październiku	52.
„ listopadzie	451.
„ grudniu	14.

Razem . . 2.038.

Faktyczna liczba osób, które zwiedziły zbiory Muzeum, była znacznie większa, ponieważ wykazem objęte tylko te osoby, które złożyły swoje podpisy w księdze dla zwiedzających, wprowadzonej zamiast biletów wejściowych.

Desiderata.

Dotychczasowy lokal nie pozwalał na należyte rozmieszczenie zbiorów i ich wystawienie.

Brak szczególnie odczuwał się lokalu dla pracowni, a fotograficznej w pierwszym rzędzie. Zupełnie niemożliwym okazało się urządzenie wystaw czasowych, bez których Muzeum staje się instytucją martwą, — ze względu na lokal i brak pomocy biurowej, bowiem etat tymczasowy Muzeum składa się tylko z Kustosza Muzeum i dozorczy.

* * *

W Muzeum organizują się działy:

1. Archeologii prahistorycznej i wczesnohistorycznej (z uwzględnieniem geologii i paleontologii).
2. Zabytków kultu.
3. „ „ stroju.
4. Sztuki ludowej (z uwzględnieniem przemysłu ludowego).
5. Broni i uzbrojenia.
6. Malarstwa dawnego.
7. Rzeźby.
8. Przemysłu artystycznego dawnego (szkło i ceramika, wyroby metalowe, zegary, kompasy).
9. Sztuki współczesnej (i przemysłu artystycznego).
10. Numizmatyki i sfragistyki.

Pracownie: a) inwentaryzacyjno-konserwatorska, b) fotograficzna, c) biblioteka, d) archiwum.

Znaczniejsze kwoty pieniężne złożyli:

1924.

Styczeń.

Kwaśniewski St., płk. szt. gen. . . . 10.000.000 mk.
O'Brien de Lascy Maurycy 10.000.000 mk.

Marzec.

Szulc|Fr., Insp. szk. pow. grodzieńskiego 20.000.000 mk.
Brzączek A., starosta kolneński . . . 10.000.000 mk.
Malczewski J., gen. bryg., D-ca O. K. 100.000.000 mk.
Fûrstenberg W., mec. 10.000.000 mk.
Talhejm A., dr. 10.000.000 mk.

Kwiecień.

Kuczewski S. 10.000.000 mk.

Maj.

Tołłoczko Wł., ks. z Wilna . . 5 zł. 55 gr.
111 zł. 10 gr. 10.000 mk.

Sierpień.

Tomaszewska Jadwiga . . . 20 zł. —
Bardzińska Helena 10 zł. —

Październik.

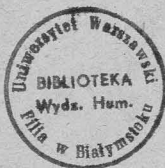
Sapieżyna Eustachowa . . . 10 zł. —
Lubomirska Eleonora 10 zł. — 50 zł. —

Razem . . 161 zł. 10 gr. 10.000 mk.

Sto sześćdziesiąt jeden złotych 10 groszy
i 10.000 marek.

Kustosz

(—) Józef Jodkowski.

111347

MUZEUM w GRODNIE.

SPRAWOZDANIE KASOWE

ZA ROK 1924.

(I PÓŁROCZE).

PRZYCHÓD.

		<i>Mk.</i>
	Pozostałość z roku 1923	4704.643
31. I.	Dotacja Ministerstwa W. R. i O. P. w myśl reskryptu z dnia 22 I. 1924 r. L. 154 DS	600.000.000
	Od Magistratu m. Grodna:	
25. II.	Subwencja	18.000.000
26. III.	Ditto	18.000.000
6. IV.	Ditto	54.000.000
8. V.	Ditto	90.000.000
20. V.	Ditto	568.800.000
12. VI.	Ditto	151.200.000
		900.000.000
	Od Wydz. Pow. w Grodnie:	
6. IV.	Subwencja	378.000.000
10. V.	Ditto	198.000.000
		576.000.000
	Za wydawnictwa Muzeum	1.000.000
12. IV.	Od funkcyj. Komendy Policji P. w Grodnie	57 000.000
	Według listy zapisów na rzecz Mu- zeum (ob. załącznik)	199.990.000
	Od zwiedzających zbiory Muzeum .	438.299.000
		695.289.000
28. VI.	Od Kom. Tow. „Dom Oficera“ w Grodnie — pozostałość z koncertu, urządzonego na rzecz Muzeum (warun- kowo)	295.288.000
	R a z e m	3.072.281.643 mk.=
		=1.706 zł. 82 gr. (+5.643 mk.).

ROZCHÓD.

Mk.

Inwentarz i zbiory.

12. VI. Za 3 używane szafy bibl. od T-wa „Muza” w Grodnie	350.000.000		
Remont tychże (30. IV— 60.000.000 31. V— 81.000.000 13. VI—149.994.000)		290.994.000	
Za medale: 10. VI — 10.000.000			
„ „ — 108.000.000			
„ „ — 157.500.000			
30. „ — 7.200.000	282.700.000		923.694.000

Pobory służbowe.

§ 1. Dozorcy Muzeum	273.500.000
-------------------------------	-------------

Lokal.

§ 3. II. Opał, światło i utrzymanie w porządku	179.000.000
--	-------------

Wydatki biurowe.

§ 4. I. Zapas konserwat. i reper. inwent.	35.350.000	
II. Materiały pisarskie	174.560.000	
III. Druki	846.422.000	
IV. Mapy, książki i pisma	163.516.000	
V. Telefon i porto	4.425.000	1.224.273.000

Koszta podróży i diety.

§ 5. I. Podróże służbowe	79.170.180
Transport zabytków	1.000.000
Pozostałość kredytów z r. 1923:	524.330
	46.607
	570.937
	<u>2.681.208.117=</u>

=1.489 zł. 56 gr.

Pozostałość na dn. 1 lipca 1924 r.

(saldo)	217 zł. 26 gr.
-------------------	----------------

R a z e m 1.706 zł. 82 gr.

Jeden tysiąc siedemset sześć złotych 82 groszy.

Kustosz

(—) Józef Jodkowski.

MUZEUM w GRODNIE.

SPRAWOZDANIE KASOWE

ZA ROK 1924.

(II PÓŁROCZE).

PRZYCHÓD.

		<i>Zł. Gr.</i>
Pozostałość na d. 1 lipca 1924 r.		217.26
Dotacje Ministerstwa W. R. i O. P. (Departament Sztuki) w myśl reskryptów:		
z d. 24. VI. 1924 r. L. 1206 DS	1.530.—	
„ „ 25. VI. „ L. 1636 DS	1.250.—	
„ „ 17. VII. „ L. 1851 DS	500.—	
„ „ 20. XI. „ L. 3174 2846 DS 24	1.000.—	4.280.—
Od Ministerstwa W. R. i O. P. (Dep. Nauki) na potrzeby biblioteczne Muzeum w myśl reskryptu z dn. 20 listopada 1924 r. L. 1973 WN 24 (otrzym. 15. XII)		1.000.—
Od Prezydium Województwa Białostockiego (L. Pr. 3375/B z dn. 20 maja 1924 r.)		60.—
Od p. Starosty w Grodnie (z sum kin konces. L. asygn. 011081/525 z dn. 22. VII 1924 r.)		280.—
Od Magistratu m. Grodna:		
14. VIII. Subwencja	166.—	
23. IX. Ditto	84.—	
30. X. Ditto	84.—	
13. XI. Ditto	83.—	
15. XII. Ditto	83.—	500.—
Od Wydziału Powiatowego w Grodnie	100.—	
2. XII. „ „ „ w Sokółce	50.—	
15. XII. „ „ „ w Wołkowysku	25.91	175.91
Według listy zapisów (ob. załącznik)	50.—	
Od zwiedzających zbiory Muzeum	325.27	375.27
Pozostałość z wystawy obrazów K. Kaziemierskiego, otrzymana od p. płk. K. Zamorskiego		122.—
R a z e m		7.010.44

R O Z C H Ó D.

Lt Gr.

Inwentarz i zbiory.		
Monety i medale	195.25	
Część ołtarza z Nowego-Dworu, pow. Sokół- skiego	320	
Kompas słoneczny z XVIII w.	25	
Portret Stefana Batorego (zadatek 11. XII.)	200	
2 szafy dębowe: 4. IX. (à conto)	94.86	
10. X.	465.14	
oszklenie (31. XII.)	316.60	
2 kasety żelazne dla zbioru numizmat. (za- datek. 30. X.)	500	2.116.85
Pobory służbowe.		
§ 1. Dozorcy Muzeum	455	
Należności	26.30	481.30
Lokal.		
§ 3. II. Opał, światło i utrzym. w porządku	157	
III. Remont lokalu	162.50	319.50
Wydatki biurowe.		
§ 4. I. Zapas konserwator. i reper. inwentarza	120.48	
II. Materiały pisarskie	130.68	
III. Druki	254	
IV. Mapy, książki i pisma	1.009	1.514.16
§ 5 I. Podróże służbowe		303.01
Pozostałość na d. 1 stycznia 1925 r.:		
Fundusz biblioteczny od Dep. Nauki Mini- sterstwa W. R. i O. P. (saldo)	1.000	
Saldo	1.275.62*)	2.275.62
Razem		7.010.44

Siedem tysięcy dziesięć złotych 44 groszy.

U W A G A:

*) Nieopłacone rachunki:

K. Pochwalskiego w Krakowie za portret Batorego	200 zł.
W. Gostynskiego w Warszawie za kasety żelazne	315 zł.
Za zamówione 3 gabloty żelazne u F. Będkowskiego we Lwowie (à 340 zł.)	1.020 zł.
Razem	1.535 zł.

K u s t o s z

(—) Józef Jodkowski.

DARY i DEPOZYTY

otrzymane przez Muzeum w Grodnie w roku 1924:

Abramowska Leontyna: monet sr. polskich z XVII w. — 6, ryskich Gustawa Adolfa — 2.

Brensztejn Michał: druk 1 (L, inw. 6380).

Chwalewik Edward z Warszawy: druków — 2.

Dekarzewski Zygmunt: druków t. 1 i zesz. 17 („Wiadomości wojsk.“ 1918 i „Żołnierz Polski“ 1918), fot. 1, rozkazy 10 pułku strz. z 1918 r.

Departament Sztuki Ministerswa W. R. i O. P.: druków t. 10.

Górski Józef ze Świacka (pow. augustowski): przywilej Zygmunta I z 1524 r. z autografem król., dany Marcinowi Mileszce na poddanego i pustowszcz. w pow. słonim. (perg. 38,5 × 49 cm.), inwentarz m. Sopoćkinia z r. 1704, list Jana Kazimierza z r. 1679 w sprawie gruntów w Sopoćkiniu, przywilej Jana Kazimierza z r. 1653 na wieś Jatwiesk w pow. nowogródzkim, przywilej Jana Kazimierza z r. 1658, dany kościołowi w Wasiliszkach, pow. lidzkiego, list Władysława IV z r. 1648 w sprawie sianożeci trybuszowskiej w pow. lidzkim, przywilej Augusta III z r. 1754 na 2 włóki we wsi Kołombrod w ekonomji brzeskiej, dany M. Krzyżanowskiemu.

Dokumentów z XVI—XVIII w. — 113.

Except z księgi rewizorskiej Hrehorego Wołłowicza z r. 1559; opr., kart 123 (in folio), inwentarz klasztoru O. O. Karmelitów w Grodnie z r. 1765, druków tomów 3.

Inwentarz zamku i ekonomji grodzieńskiej z roku 1676, opr. (in folio), dokumentów z lat 1667—1822—25 szt. i 1800—1807—szt. 33.

Medali 25 (w tej liczbie 2 złote: koronacyjne Augusta II i Augusta III).

Toporek kamienny, znaleziony w Świacku, pow. augustowskiego, i siekieroklin krzemieny z okolic Simna, pow. sejneńskiego.

Gumowski Marjan, dr. (Poznań): medale żelazne lane Jana Olbrachta i Aleksandra Jagiellończyka z t. zw. serji Rejchla, monety — Władysława Jagiełły — denar kor. 1, trzeciak 1, półgroszy kor. 5 i lwowski 1, Aleksandra Jagiel. denar z lit. A—1, Stefana Batorego denar ryski z r. 1585—1, Jana Kazimierza złotówki z lat 1664 i 1663 — 2, ort z r. 1656—1.

Jakimczyk Stanisław (Zelwa, pow. wołkowyski): zapis Bazylego Bychowca z r. 1652 i streszczenie sprawy pomiędzy Marcinem Korsakiem a Janem Bychowcem z końca XVIII w.

Książnica miejska w Toruniu: druków t. — 1 (L. inw. 6359).

Magistrat m. Krynek (pow. grodz.): figura drewniana, przedstawiająca anioła klęczącego z dawnego kościoła (XVI w.) w Krynkach.

Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie: druków tomów 14.

Muzeum Przemysłowe im. dr. A. Baranieckiego w Krakowie: „Przemysł i rzemiosło“ za rok 1924, zeszytów 4.

Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem: „Wierchy“ t. II.

Niemcewiczowa Zofja (Kniaziewiczze, pow. grodz.): kolczuga żelazna.

Nowicki Szymon: monet pol. z XVI—XVII w.—4.

Sawoniewski L., ks.: druków t. 1.

Stonecki Marjan: obraz olejny „Grodno w r. 1920“.

Szulc Tadeusz: — 1 grosz Stanisława Augusta z r. 1791 E. B.

Szylejko Stanisław, mjr.: port. Augusta III z r. 1756 E18G, 4 grosze Zygmunta Augusta z r. 1568, 6 groszy St. Aug. z r. 1795, 10 fenigów m. Poznania z r. 1917, 2 kopiejki ros. z r. 1802 EM i 5 kopiejek z r. 1727 °°°.

Tolloczko M.: portrety olejne—Józefa Prószyńskiego (23 × 37 cm.) i Strawińskiego (32 × 42 cm.).

Tolloczko Wł., ks. (Wilno): antymins unicki z r. 1730 (druk, 43 × 35 cm.).

Ursyn Niemcewicz Jerzy, rtm: proporzec ulanów grodzieńskich (1918—1920, 70 × 52,5 cm.).

Wróblewska Marja (Paryż): druków t. 1.

Wróblewski Witold (Warszawa): medal srebrny, otrzymany przez ś. p. Zygmunta Wróblewskiego w r. 1862 w gimnazjum grodzieńskim (średn. 42 mm.).

Zienkiewiczowa Barbara (Warszawa): medal żel. T. Kościuszki z r. 1818 i pugilares (notesik) poety J. Niemcewicza (oprawa z kości słoniowej).

Jeszcze o obrazie N. M. P. na płycie rytowniczej z XVII wieku w Muzeum grodzieńskim.

P. Z. Mocarski z Torunia nadesłał niżejpodane uwagi odnośnie płyty rytowniczej z XVII w., nabytej przez Muzeum grodzieńskie, której poświęcony został artykuł p. Józefa Jodkowskiego, umieszczony w sprawozdaniu Muzeum za rok 1923.

Za cenne uzupełnienie i sprostowanie na tem miejscu składamy autorowi jaknajuprzejmiej podziękowanie. Red.

Tytuł w karteluszu płyty jest tytułem dzieła, które wydał ks. Wojsznarowicz w roku 1667 p. t. „Dom Mądrości... (dalej jak w tekście; uwzględniam różnice)... Kazaniami przez... Proboszcza... Sekretarza ogłoszony na dwie części rozdzielony. W Antwerpii w Drukarni Marcella Pariis. MDCLXVII“.

O druku tym polskim, tłoczonym w Antwerpii, wzmiankuje J. S. Bandtkie (Historja druków w Królestwie Pol. T. III. Kraków 1826, str. 18).

Mam przed sobą egzemplarz tego dzieła, niestety bez karty przedtytułowej, do której była użyta płyta. Ale Jocher (Obraz bibliograficzno-hist. lit. i nauk w Polsce. T. II. Wilno 1842, str. 392—3), opisując bibliograficznie ten druk, notuje: „Tytuł drugi przesłicznie sztychowany z wyobrażeniem N. Panny wśród budowy z siedmią kolumnami, u spodu z orłem i pogonią, rysunku Erazma Quelin, sztychu Richarda Collin“ *).

*) Kartę przedtytułową posiadał w swoim zbiorze K. Bartynowski w Krakowie. Red.

Miedzioryt nie jest pracą nie polską, natomiast podmalowanie prawdopodobnie już zrobione było w kraju r. 1736.

Erazm Quelijn—ur. 1607 r. w Antwerpii, zm. 1678 r. (Zob. Nagler N. alg. Kunst—Lexicon).

Rychard Collin — ur. w Luksemburgu 1627 r. (Tamże).

Inna rycina jest jeszcze w tym druku przed dedykacją Aleksandrowi Januszowi, księciu na Ostrogu i Zasławiu, hr. na Tarnowie, wojewodzie krakowskiemu.

Zygmunt Mocarski.

O. HILARY CHOJECKI: ŚW. RODZINA (XVII W.)
 (N. M. P. STUDZIAŃSKA)
 (MUZEUM W GRODNIĘ)

DWA OBRAZY POLSKIE

w Muzeum grodzieńskim: św. Rodziny — XVII w.
i św. Barbary — XVIII w.

Z pośród rzeczy swojskich, znajdujących się w zbiorach Muzeum w Grodnie, zasługują na uwagę dwa obrazy religijne, z których jeden, przedstawiający św. Rodzinę uczującą, powszechnie znany pod nazwą M. B. Studziańskiej, i drugi — św. Barbary, — pędzla ludowego malarza, pochodzący z kapliczki pod Grodnem.

Obraz M. Boskiej Studziańskiej przedstawia N. M. P. siedzącą przy stole, z koroną na głowie, w stroju polskim czyli w sukni błado karmazynowej w rodzaju żupanu, jednakże z krótkimi rękawami, obszytymi futrem, z pod których widoczne są czerwone rękawy z mankietami ciemno zielonemi spodniej sukni, z boku widoczny płaszcz, przerzucony przez szyję. W lewej ręce N. M. P. trzyma jabłko, a w prawej gruszkę. Obie ręce — na okrągłym stole, pokrytym białym obrusem. W pośrodku stołu talerz metalowy (cynowy) z pieczysem, z lewej strony — stoi lichtarz z płonąca świecą, pięć wiśni z listkami, z prawej zaś strony — kieliszek, szklenica, kubek ozdobny i kilka mniejszych przedmiotów.

Nachylona z prawej strony obrazu, a widoczna z za stołu, postać św. Józefa, również z koroną na głowie, w sukni ciemno zielonej, w prawej ręce trzymającego kieliszek szklany, z którego poi siedzące z prawej strony stołu Dziecię Jezus z koro-

na na głowie i w sukience czerwonej. U góry, z lewej strony obrazu, napis: VERA EFFIGIES: STVDZ. U dołu napis: IEZUS, MARIA, IOZEF, DO COR MEV ET ANIMĀ MEĀ VOBIS: EGO FR. HILARIVS CHOIECKI SACYI (?) Ord, Prae— (dicatorum).

Wysokość obrazu 76,5 cm., szerokość 55 cm.

Obraz ten został znaleziony w opłakanym stanie: bez blindramy i nawpół zbutwiały, a malowidło w wielu miejscach było uszkodzone.

Obraz M. B. zasługuje na uwagę z dwóch względów: jako zabytek polskiego malarstwa religijnego, opatrzony podpisem malarza, o. Hilarego Chojeckiego, dominikanina, którego nazwisko po raz pierwszy notujemy, oraz w związku z odnalezieniem płyty rytowniczej Jana Golisewicza z r. 1678 *).

Obraz N. M. P. w Studziannej, zdaniem ks. K. Przeździeckiego, pochodzi z pracowni Jakóba Callot'a w Nancy, zaś według Chlebowskiego ze szkoły niemieckiej. Według „Zróżła cudów i łask cudownego Studziańskiego obrazu“ (Warszawa 1729), rzadkiej dziś książki, wydanej w r. 1776 ponownie p. t. „Zbiór dobroczynności i łask ludowi chrześcijańskiemu okazanych przy cudownym obrazie Jezusa, Marji i Józefa św.“ etc., obraz ten podobno przywiózł kardynał Drzewiecki lub też Cecylja Re-

*) „Rzeczy Piękne“, wydawane przez Muzeum Przemysłowe imienia d-ra A. Baranieckiego w Krakowie, w n-rze 2 za 1925 r., podają wspaniałą reprodukcję płyty Jana Golisewicza oraz artykuł T. Seweryna, skąd zaczerpnęliśmy wiadomości o obrazie N. M. P. w Studziannej. Data na płycie została źle odczytana: zamiast „1678“, podano „1618“. Zwróciliśmy na to uwagę Sz. Redakcji „Rzeczy Pięknych“, a w zeszycie 3-im tegoż czasopisma zostało umieszczone sprostowanie i artykuł krytyczny A. Birkenmajera p. t. „Kilka uwag w związku z artykułem o nieznanym rytowniku renesansowym“.

nata, żona Władysława IV (1637—1644). Po śmierci królowej (1644) obraz otrzymała Porębska, wojewodzina sieradzka, która w wianie przekazała go swojej córce, a późniejszej żonie Albrechta Starołęskiego, starosty piotrkowskiego, kasztelana na Żarnowcu, pana dóbr studziańskich od r. 1547.

Czy obraz grodzieński jest wierną kopją obrazu M. B. w Studziannej — nie można ustalić bez usunięcia szat metalowych, któremi obraz studziański został ozdobiony jeszcze w XVII w.

Napisy na obrazie noszą wybitne cechy połowy XVII w.

Trudno jednakże ustalić mniej więcej ścisłą datę powstania obrazu grodzieńskiego, ponieważ brak nam przede wszystkim wiadomości o o. Hilarym Chojeckim, który ten obraz malował. O ile o. H. Chojecki za zbyt swobodnie czyli indywidualnie potraktował kopję (o ile obraz grodzieński jest kopją tejże treści obrazu w Studziannej) oraz przyjąwszy pod uwagę, że płyta J. Golisewicza powstała po przyozdobieniu obrazu w Studziannej sukienkami i koronami metalowymi, — obraz grodzieński musiał być wykonany przed rokiem 1678 i daje pojęcie o charakterze obrazu studziańskiego. Żałować tylko należy że p. T. Seweryn, będąc na miejscu, nie podał opisu i wymiarów obrazu w Studziannej.

Bliższe porównanie obrazu grodzieńskiego ze znajdującym się w Studziannej być może rzuci nieco światła na pochodzenie obrazu studziańskiego, uważanego za twór niemiecki. Być może obydwa obrazy pochodzą z jednego źródła, czyli z jednej pracowni i są pędzla polskiego?

I chociaż obrazy omawiane nie można uważać za wybitniejsze dzieła sztuki, jednakże jako zabytki

sztuki i kultury rodzimej zasługują bezwzględnie na uwagę i gruntowniejsze zbadanie.

Drugi obraz grodzieński pochodzi z XVIII w. i wyobraża św. Barbarę.

Na ciemno niebieskim tle, postać świętej do połowy widoczna, nieco w lewo obrócona, z prawą ręką podniesioną do góry, w której trzyma kielich z Hostją św. W lewej ręce gałązka palmowa. We włosach wplecione sznury paciorków, na szyi potrójny rząd paciorków niebieskich i białych. Suknia biała z granatowym gorsecikiem w czerwone kwiatuszki*), kołnierz w rodzaju gronostajowego. Wierzchnie okrycie czerwone z gronostajem, szeroko rozrzucone dokoła świętej.

Wysokość obrazu — 64 cm., szerokość — 51 cm.

Stan zachowania — obecnie dosyć dobry.

Zwykłym atrybutem, odróżniającym św. Barbarę, jest wieża o trzech oknach.**)

Kielich z Hostją św. jest symbolem tej patronki, chroniącej wiernych od piorunów i nagłej śmierci bez św. Sakramentów. Z kielichem widzimy tę świętą i na naszym obrazie. Palma — symbol męczeństwa lub zwycięstwa.

Św. Barbara najczęściej jest przedstawiana w szatach b. bogatych, zgodnie z tradycją o jej pochodzeniu. Wieża, widoczna bywa na dalszym planie nieraz w kształcie gmachu ciężkiego. Na płaskorzeźbie ludowej z XVIII w., znajdującej się w zbior-

*) Motyw zapożyczony z posagowych skrzyń ludowych, jakie jeszcze odnaleźć można w tutejszych zaściankach szlacheckich.

**) „Przez troje tych okien dusza odbiera światło od Ojca i Syna i Ducha Świętego, jednego Boga we trzech osobach” — według legendy, podanej przez J. I. Kraszewskiego w „Złotej legendzie artystów” (Atheneum, Wilno, 1847, z. IV, str. 81—82).

ŚW. BARBARA
OBRAZ LUDOWY Z XVIII W. (MUZEUM W GRODNIĘ)

rach Muzeum w Grodnie, zamiast wieży wyobrażony jest kościół dwuwieżowy. Z kielichem jest znany obraz Beltrafio w galerji berlińskiej.

Z pośród prymitywów swojskich obraz grodzieński św. Barbary wybitnie się wyróżnia oryginalnością kompozycji. Tworzył go malarz ludowy, który zapewne nie widział nawet strojów, jakie w jego czasach noszone były przez osoby możniejsze, chociaż obraz ten powstał w epoce peruk i krenolin. Jakby odbiciem epoki są zbyt ciężkie fałdy okrycia wierzchniego (płaszczka ?), natomiast kwiatuszki na gorseciku w charakterze i kolorze są motywem ludowym, który do dziś dnia jeszcze widzieć można w powiatach grodzieńskim i sąsiednich, na południe, zachód odeń położonych.

Obraz ten całkiem indywidualnie został potraktowany przez jego twórcę i nie nosi cech innych religijnych obrazów ludowych w których często widoczne jest nieumiejętne dążenie do naśladownictwa dobrego pędzla czyli możliwie wiernego skopjowania innego obrazu, który mógł przypaść do gustu malarzowi wiejskiemu. Dlatego właśnie obraz grodzieński św. Barbary zasługuje na specjalną uwagę miłośników sztuki ludowej swojskiej.

Józef Jodkowski.

OPAT JONASZ i ATANAZY ANTONOWICZ malarze grodzieńscy za Zygmunta I.

W roku 1539 do aktów sądu ziemskiego w Grodnie została wniesiona skarga archimandryty czyli opata klasztoru Boryso-Hlebskiego w Grodnie (nazwisko i imię nie podane) na Ofonasa czyli Atanazego Antonowicza—malarza, który, posiadłszy tu rzekomo naukę malarstwa, zbiegł do Jerzego Chreptowicza.

Opat stwierdza, że Antonowicz winien był za naukę malowania odbyć służbę u archimandryty w ciągu lat pięciu. Natomiast Antonowicz zeznał, iż nie u archimandryty nauczył się malarstwa jeno tylko pracował u niego, zapewne w charakterze pomocnika. W rezultacie archimandryta zgodził się na jednoroczną służbę Antonowicza, poczem on miał być zwolniony. Po zwolnieniu miał otrzymać dwie kopy groszy lub sukno „purpjańskie“.

Jak wynika z powyższego, za Zygmunta I w klasztorze na Kołoczy pod Grodnem istniała pracownia malarska pod kierownictwem opata Jonasa, który tu w ciągu 26 lat (1520—1546) czyli aż do śmierci był archimandrytą.

O spuściźnie malarskiej o. Jonasa brak wiadomości, tembardziej, że z jego czasów zabytków malarstwa dotychczas w Grodnie odnaleźć nie mogliśmy *).

Józef Jodkowski.

*) Akty Wil. Kom. Arch. t. XVII, str. 4; Archeogr. Sbornik, wyd. Wil. Kom. Archeogr, t. IX (Kronika o. Kulczyckiego). Omawiany dokument był oznaczony L. 6771 w b, Archiwum Centralnem (dziś Państw.) w Wilnie.

HUTA SZKLANA W GRODNIE ZA ZYGMUNTA III.

Wiadomem jest, jak wyroby ze szkła w Polsce jeszcze w XVI wieku były ogromnie cenione, a inwentarze ówczesne skrupulatnie wyliczają „błony“ w oknach, zaznaczając czy były całe czy też nawet ćwiartki.

Z akt Metryki Litewskiej (Zap. t. 11, d. 430) wiemy, że jeszcze za Zygmunta I był w Grodnie szklarz Szczepan, któremu w roku 1524 król nadał pustowszczyznę Pirutiewszczyznę — Tilkowszczyznę, w powiecie grodzieńskim.

Odkąd w Grodnie istniała huta szklana—brak wiadomości.

Za Zygmunta III istniała tu huta, urządzona przez Jarosza Wołłowicza, pisarza W. Księstwa Litewskiego, na którą otrzymał przywilej królewski z dnia 15 lutego 1599 r., treść którego podajemy niżej według odpisu przez nas sporządzonego w b. Archiwum Ministerstwa Sprawiedliwości w Moskwie (Metryka Litewska, księga zapisów № 86, karta 5, dokument 7).

Józef Jodkowski.

**Je° m Panu Wołłowiczowi Pisarzowi na Hutę
w Grodnie.**

Zygmunt III z Bożej łaski Król Polski, Wielkie Xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Zmoickie, Mazowieckie, Inflanthskie, A Szwedzki, Gotski, Wandaliski dziedziczny Król.

Oznaimuiemy tem naszym listem wszem wobec y każdemu komu by to wiedzieć należało: lżeśmy pozwolili Vrozonemu Jaroszowi Wołłowiczowi Pisarzowi W^o X^a Litth Hutę w mieście naszym Grodzieńskim zbudować y szkło wszelakie robić, która izby się zbudować y robota zacząć iako naprędy mogła, roskazaliśmy Wielmożneⁿ Theodorowi Skuminowi Woiewodzie Nowogrockiemu, Grodzieńskiemu plac iaki blisko wody na miejscu dobrem dla zbudowania Huty y pobudowania się Hutnikowi wymierzywszy Vrozonemu Wołłowiczowi podać rozkazał y list swoi na to iemu granicę opisawszy dał, Co iż z niemłym kosztem onego buduiąc Hute, piece y insze potrzeby do tego należące przysć musi, Naznaczamy tem listem naszym Vrozonemu Wołłowiczowi od daty w liscie zawodczym Wielmożne^o Woiewody Nowogrockiego naznaczonei, pomienionei woli do lath dziesięci po sobie ydących, którą Hutę Vrozonny Wołłowicz zbudowawszy ma sam y potomkowie iego do wydzierzenia woli do lath dziesięciu dzierżeć y używać spokojnie, zadnei s tego powinności do skarbu naszego y nigdzie indziej nie dając. A po wysciu woli lat dziesięciu według postanowienia Rewizorskiego płath do skarbu naszego, on sam a potem potomkowie iego płacić winni będą. Pozwalamy też tem listem naszym Vrozonemu Wołłowiczowi tę Hutę ze wszystkim komu inszemu takowemże prawem puścić. A my to temu, komu od niego puszczone będzie, osobliwem to listem naszym confirmować obiecuiemy y każdy takowy powinności iako po wydzierzeniu woli nastąpi podlegać ma, Co wiadomości tak Wielmożne^o Podskarbiego naszego Ziemskiego Wielkiego Xstwa Litewskiego terazniejsze^o y na potem będących, iako y starostow Grodzieńskich podając, rozkazuiemy abyście Vrozonym Wołłowi-

czom potomkami iego, albo s tym komu to on
 prawem swym puści, tak przed wydzierzeniem iako
 y po wydzierzeniu woli według te^o listu naszego
 we wszytkiem... Na co dla lepszej wiary dalismy
 Vrozonemu Wollowiczowi y potomkom iego ten
 list nasz ręką naszą podpisany y pieczęcią Wiel-
 kiego Xstwa Litewskiego zapieczętowany. Dan
 w Warszawie dnia piętnastego Msca Lutego, Roku
 Bożego Tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt dziewią-
 tego, Panowania Krolestw naszych Polskiego dwu-
 nastego, Szwedzkiego Szostego Roku.

SIGISMUNDUS REX

MACIA WOINA, PISARZ

016790H

111347

T R E Ś Ć.	Str.
Od Kustosza Muzeum — słowo wstępne . . .	3
Sprawozdanie z czynności za r. 1924	5
Lista ofiarodawców (wpływy pieniężne) . . .	17
Sprawozdanie kasowe za r. 1924	19
Dary i depozyty	27

<i>Zygmunt Mocarski.</i>	Jeszcze o obrazie N. M. P. na płycie rytowniczej z XVII wieku w Muzeum grodzieńskim	31
<i>Józef Jodkowski.</i>	Dwa obrazy polskie w Mu- zeum grodzieńskim: św. Ro- dziny — XVII w. i św. Bar- bary — XVIII w.	33
	Opat Jonasz i Astanazy An- tonowicz—malarze grodzień- scy za Zygmunta I.	38
	Huta szklana w Grodnie za Zygmunta III	39

*

* *

Ilustracje (na osobnych tablicach): „Carskie wrota“ z w. XVIII. Obraz św. Rodziny (XVII w.). Obraz św. Barbary (XVIII w.).